

մէջ գէշ հիւանդութիւն մը կը տարածի՝ ուզեց թողուլ քաջութիւն անկէ . բայց որովհետեւ ոսկի կամ արծաթ դիզած չէր , վասն զի երկրին սովորութեանը համեմատ թէպէտ ուրիշ ընծաներ ալ առնէր՝ բայց ոսկի ու արծաթ ոչ երբէք , և չուզելով ալ պարապ ձեռքով անկէց հեռանալ , մտածեց սաստիկ թմրեցուցիչ ամփոփ մը տալ փղին , որ արդէն հիւանդ վիճակի մէջ էր , և անոր թմրութեան ատեն վզնոցն ու գլուխուն վրայի պսակը յափշտակել ու փախ չիլ : Սաստի փիղեր մը մտածածն 'ի գործ դնելով՝ երբոր տեսաւ որ կենդանին սկսաւ թմրիլ և կ'ուզէր խորունկ քնանալ , սիրտ ըրաւ ու վրան ելլելով ու զածները կողոպտեց : Բայց հազիւ թէ իր յափշտակութիւնը լմնցուցեր էր՝ մէյ մըն ալ կենդանին յանկարծ կ'ար-

թըննայ , և պատիճովը մէջքէն բռնած՝ խեղճ՝ Վուլիւլմար ուժով մը դիմացի պատին կը նետէ , ետքն ալ ոտքին տակն առած՝ ջարդուբուրդ կ'ընէ ողորմելի բժիշկը : Բնտուն երբոր պահապանները ներս կը մտնեն , բժիշկը ճգմուած կը գտնեն . փիղն ալ գետնի վրայ ինկած՝ այնպիսի խորունկ ու մեռածի նման քուշի մը մէջ ընկղմած էր , որ իրեն քուրմերը իրար անցնելով՝ ինչուան իրիկուն աշխատելէն ետքը չկրցան դարման մը ընել , և սրբազան կենդանին իրիկուան գէմ մեռաւ : Ետքը թագաւորական պալատը հիմա մեծ սուգի մէջ է , վասն զի այս տարի թագաւորն ալ պիտի թաղուի : Երգէն սկսան յաջորդ թագաւորին վրայօք խօսակցութիւններն ըլլալ . և ներկայ թագաւորը մեռնելու կը պատրաստուի :

ԱՇԽԱՏԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

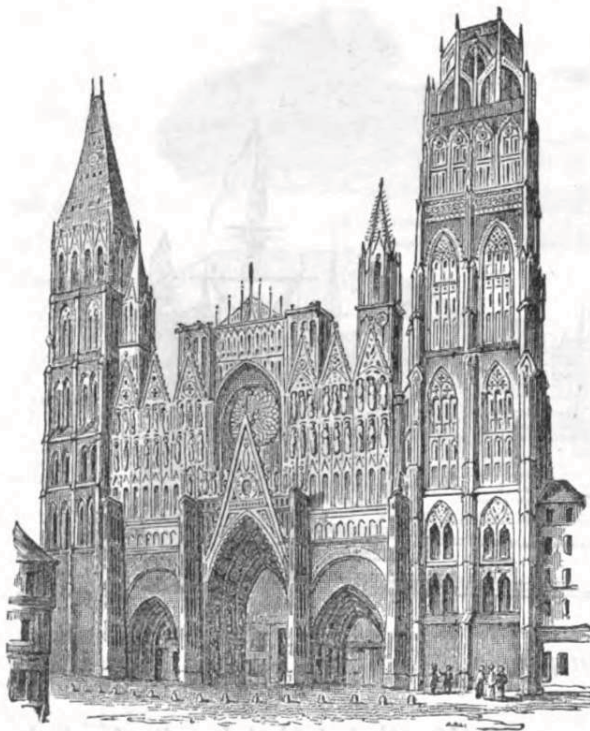
Ռուսն քաղաքը :

Ռուսն , Ստորին Սեն գաւառին գլուխաւոր քաղաքը , Վաղղիոյ բաղմամարդ ու երևելի քաղաքներէն մէկն է : Վեղեցիկ հովտի մը մէջ կը հանգչի , և այն բլուրներն որ իր վրայ կը նային՝ մարգագետիններով կամ մշակութեամբ ծածկուած են . Սեն գետը առատ ջը-

րով մէջէն կ'անցնի՝ խել մը կղզիներ ձևացնելով . գետեզերքը տեղ մը վառ վրուն կանաչութեամբ , տեղ տեղ ալ աղուոր շէնքերով զարդարուած են . նաւահանգիստը ամէն ազգաց նաւերով լեցուն է . և բոլոր քաղաքին մէջ ամէն տեղ գործունէութիւն մը , առու-

տուրի շարժմունք մը կայ, որ կենդանութիւն կու տայ :

Թէպէտ Ռուանի տեսքը աղուոր է, բայց մէջը քանի մը միայն փողոցներ կան, որոնք նոր ու վայելուչ շէնքերով ճոխացած ըլլան. մէկալ մեծ մասը փայտէ շինած տուններ են, և կարգ ալ չկայ մէջերնին : Սակայն թէ որ Ռուան նոր շէնքերով երևելի չէ, միջին դարէն մնացած շատ յիշատակարաններ ունի, որոնք արժանի են զարմացման : Թաղունք այն ատենուան քանի մը աղբիւրները, նշանաւոր է Սէնդ-Ռան եկեղեցին թէ իր ճարտարապետութեանը և թէ իր նկարուած ապակիներուն կողմանէ . ասիկայ 1318 տարւոյն սկըսած է շինուիլ ու ժ.Ջ դարուն մէջ լըմընցած է . նմանապէս կտաւեղէններու վաճառատեղին, դատաստանարանը, անկեղնոցը, որ ընդարձակ մեծութիւն ունի . և ամենէն աւելի մայր եկեղեցին, որ Վաղղիոյ գոթացի շէնքերուն

Մայր եկեղեցի Ռուանայ :

մէջ անուանիներէն մէկն է : Բայտ մեծ եկեղեցին, որ Ս. Կուսին ընծայուած է, Փիլիպպոս ( )գոստոս Վաղղիոյ՝ թաղաւորը շինեւ սկսաւ 1200^ն, և 1220

տարւոյն լընցաւ : Բայտ մուտքը փառաւոր է . իսկ իր բրգաձև զանգակատուններէն մէկը, որ փայտաշէն էր ու 1544^ն կանգնուած, 1822 տարւոյն սեպտեմբերի 15^ն կայծակի հարուածէ այրեցաւ . բայց քանի մը տարի ետքը ասոր տեղը ուրիշ մը կանգնուեցաւ 456 ոտք բարձրութեւ, որ է ըսել Սգրապուրկի հռչակաւոր աշտարակէն 19 ոտք աւելի բարձր :

Թէպէտ բոլորովին ճարտարութեան քաղաք մըն է Ռուան, ի վերայ այսր ամենայնի խել մը մուսէոններ ունի, հասարակաց գրատուն մը, որ 40,000 հատոր գիրք ունի ու 1,300 ձեռագիր, աղէկ բուսաբանական պարտէզ մը, ու երկու թէատրոն : Ս. Սարիամ ըստուած հին մենաստանին մէջ են նկարչութեան մուսէոնը, որ լի է ընտիր պատկերներով, բնական պատմութե մուսէոնը, որն որ օրուան վրայ աւելի կը հարստնայ, ու նորմանտական հրնութեանց մուսէոնը, որն որ 1832^ն հիմնուեցաւ . այս յետին հաւաքման մէջ կը տեսնես խել մը հռովմէական գերեզմաններ, որոնք Ռուան գտնուած են, իլըպոն քաղաքին մէջ գտնուած պղնձէ ձեռակերտներու բազմութիւն մը, կնկան գեղեցիկ արձան մը, որն որ թշուառաբար առանց գլխոյ է, նմանապէս միջին դարու բազմութիւ հնութիւններ, որոնց մէջ կան կարգ մը հին ապակիներ, որ 400 քառակուսի ոտք միջոց բռնած են :

Բայտ քաղաքիս մէջ կայ նաեւ համալսական ճեմարան մը, աստուածաբանութեւ լսարան, կայսերական վարժարան մը, բժշկութեւ երկրորդական դպրոց մը, տարրալուծութեան ու ջրագրութե մէյմէկ դպրոցներ, գիտութեանց, գեղեցիկ դպրութեանց ու գեղարուեստից ճեմարան մը, երկրագործութեան ընկերութիւն մը, բժշկութեան ու դեղագործութեան մէյմէկ ընկերութիւններ . ուրիշ ընկերութիւն մըն ալ վաճառականութեան ու ճարտարութեան յառաջադիմութեանը օգնելու համար . դարձեալ ընկերութիւն հնութիւններ

փնտրուելու ու զանոնք ստորագրելու . վաճառականութեան սենեակ, հանգանակ վաճառականաց . մթերանոց ծխախոտի, մթերանոց վառօդի, և այլն :

Զեռագործի ճարտարութիւնը շատ առաջ գացած է Ռուանի մէջ . իրեն զխաւոր վաճառքն է բամբակէ գործուածներ, որոնք մասնաւոր անունով «ռանըրի» կ'ըսուին՝ այս քաղաքին մէջ շինուելուն համար . ետքը կու գան քթանէ ու այլ և այլ տեսակ կերպասներէ շինուած գործածները, յախճապակ, երկաթեղէն կարասիք : Ունի նաև ներկարարութեան շատ գործարաններ, որուն մեծ գիւրութիւն կու տայ Ռուպեզ գետակը, որ քաղաքին մէջէն կ'անցնի . շաքարի զտարաններ, մետաղաց ձուլարաններ, կաշոյ գործարաններ, կտաւ ճերմկցրնելու գործարաններ, և այլն : Իր ծովային վաճառականութիւնն ալ յառաջադէմ է, ու ամէն տարի իր նաւահանգստին մէջ եկող ու գացող նաւերուն թիւը 4,000⁶ կ'ելլէ : Ռուան իրեք կողմանէ Քարիզու, Տիէբայ ու Հաւրայ հետ շոգեկառքի ճամբով հաղորդակցութիւն ու-

նի, որ իր ճարտարութեան յառաջադէմութեանը շատ կ'օգնէ :

Ռուան, որ հիմա 100,000 բնակիչ ունի, Վազզիոյ Յեղափոխութենէն առաջ՝ Եւրոմանտիոյ մայրաքաղաքն էր : Հնուց Ռադումկոս կ'ըսուէր . կ'երևայ թէ Կեսարու ատեն նշանաւոր քաղաք մը չէր, որովհետեւ ամենեւին վրան չը խօսիր . Պաղոմէոս առաջինն եղած է որ Ռուանի վրայ յիշատակութիւն ընէ : 1419 տարւոյն Լ'նգղիացւոց ձեռքն ինկաւ, ու քսան տարի անոնց իշխանութեանը տակ մնաց . հոս այս քաղաքիս մէջ 1431^ն Վազզիացիք կրակի մէջ այրեցին Յովհաննա Լ'ըգեան օրիորդը, որ զՎազզիա ազատէր էր . շատ ետքը նոյն տեղւոյն վրայ խեղճարձան մը կանգնեցին իրեն : — Ռուան հայրենիք եղած է Սեծին Վառնէյի ու իրեն լծովմաս եղբօրը, որոնց տունը ինչուան հիմա կեցած է . դարձեալ Ֆոնդընէլի, Եստիլընէ նկարչին, Պրիւմուա գրակա նին ու Պուայէլտիէօ երևելի երաժշտին : Լ'յս հռչակաւոր մարդիկներէն երկուքին, այսինքն Սեծին Վառնէյի ու Պուայէլտիէօյի, Սեն գետին երկրթէ գեղեցիկ կամրջին վրայ մէյմէկ արձան կանգնուած են :

1. Գ. Ռ. Rouennerie.

Ժ Ա Մ Ա Ն Ա Կ Ա Կ Ի Յ Դ Է Պ Ք

Հիմնական Արեւելեան պատերազմը : (Տես Հտ . ԺԳ, երես 354)

1854

ՓԵՏՐՈՒՄ

1 Տրուէն ար Լիւի հետեւեալ պատասխանը կու տայ Քիսլէֆ ուսագետականին . (Տ. 25 յունուար) . Կայսերական կառավարութիւնը ուղեց որ իր նաւական զօրութեան ձեռքովը՝ որչափ որ իրեն կարելի է գէտը առնէ պատերազմին ընթացքին, որուն վրայ ինքը ստատիկ վշտացած է : Սակայն գաղղիական նաւախումբը հանգերձ պաշտպանելուն ալ օսմանեան գրօջը՝ պիտի արգիլէ որ Տաճկի նաւերը Ռուսաստանի կայսերութեան ծովեզերեայ տեղերուն վրայ ամենեւին յարձակմունք մը չընեն : Լ'յս նաւերը Ռուսիոյ ու Անատոլիոյ ծովագնեայ կողմանց պաշար տանելու համար միայն պի-

տի ծառայեն . բայց Սե ծովուն մէջ ամենեւին նաւարկութիւն չընելու բացարձակ կերպով արգիլելը օսմանեան գրօշնարուն, գեաւաւելի տկարացրնէլ ըսէլ է այն պաշտպանութեան միջոցները, որ արգէն քիչ կու գան Բարձրագոյն Գրան . (Տես 4) :

Նոյն պաշտօնեայն՝ Վազզիոյ Բեգրպուրի կեցող գետականին այդ պաշտօնագիրը կու տայ . Բեգրպուրիի գահինձը այսօրուան օրս գիտէ թէ պատուաւոր պայմաններով կրնայ խաղաղութիւնը նորէն հաստատուիլ : Մեր Եւրոպիական պնտոսին մէջ մանեւ զանազան պատճառը այնպիսի չիտիէ չիտակ անկեղծութեամբ իրեն առջևը դրինք, որ կրնայ իմանալ թէ իրեն ձեռքն է անիկայ վերջը . նեւ տալը : Եւ տակաւ ի գործ կը գրուի, թէ որ ինքը Գանուբեան իշխանութիւններն ու ռուս զօրքերէն գրաւուած Օսմանեան տէրութեան ուրիշ տեղերը պարպելու ըլլայ, և թէ որ Բարձրա-